

ЛЕЩИНСЬКИЙ В. П.,
кандидат наук з державного управління,
професор кафедри
(Академія державного будівництва)

УДК 342.95

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.6.1.21>

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ПРАВОВІДНОСИН ЩОДО ДОЗВІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ

Стаття присвячена здійсненню систематизації правовідносин щодо дозвільної діяльності у сфері містобудування, формулюванню висновків щодо перспектив застосування такого способу правового регулювання, а також пропозицій щодо вдосконалення чинного адміністративного законодавства.

Визначено, що поняття «правовідносини щодо дозвільної діяльності у сфері містобудування» необхідно виділяти у широкому та вузькому сенсах. У широкому сенсі ним охоплюється весь масив правовідносин, які виникають у зв'язку зі здійсненням такої діяльності або мають щодо неї істотне значення: організаційні, власне відносини щодо видачі дозвільних документів, відносини у сфері містобудування. У вузькому сенсі зазначеним поняттям охоплюються відносини щодо вирішення питання про видачу документів дозвільного характеру, які виникають між суб'єктом видачі дозволу та суб'єктом його отримання. Правозастосовне значення наведеної систематизації полягає у тому, що кожна із виділених груп зазначених відносин має свою істотну специфіку, що має враховуватися при подальшому науковому опрацюванні та реформуванні дозвільної діяльності у сфері містобудування.

Визначено, що до сфери перспективних подальших досліджень правовідносин дозвільної діяльності у сфері містобудування не повинні входити внутрішньо-організаційні відносини, оскільки вони стосуються внутрішньої діяльності суб'єкта публічної влади, принципово інших інститутів адміністративного права, зокрема таких як публічна служба.

Зазначено, що надмірне застосування дозвільної діяльності у сфері містобудування як засобу правового регулювання не відповідає ані організаційному, ані власне дозвільному контекстам, ані специфіці містобудівної діяльності як специфічній сфері правового регулювання. Доведено, що бажаною є активізація моніторингу необхідності застосування дозвільного регулювання у конкретних випадках з метою подальшого вирішення питання щодо дерегуляції.

Ключові слова: систематизація, правовідносини, дозвільна діяльність, містобудування, публічне адміністрування.

Leshchynsky V. P. Systematization of legal relations regarding permitting activity in the field of urban planning

The article is devoted to the systematization of legal relations regarding permitting activities in the field of urban planning, the formulation of conclusions on the prospects for the application of this method of legal regulation, as well as proposals for improving the current administrative legislation.

It is determined that the concept of “legal relations for permitting activities in the field of urban planning” should be distinguished in a broad and narrow sense. In a broad sense, it covers the entire array of legal relations that arise in connection with the implementation

of such activities or are essential to it: organizational, the actual relationship for the issuance of permits, relations in the field of urban planning. In a narrow sense, this concept covers the relationship to resolve the issue of issuance of permit documents that arise between the subject of the permit and the subject of its receipt. The law-enforcement significance of the above systematization is that each of the selected groups of these relations has its own significant specifics, which should be taken into account in further research and reform of permitting activities in the field of urban planning.

It is determined that the scope of promising further research of the legal relationship of permitting activities in the field of urban planning should not include internal organizational relations, as they relate to the internal activities of public entities, fundamentally other institutions of administrative law, including public service.

It is noted that the excessive use of permitting activities in the field of urban planning as a means of legal regulation does not correspond to either the organizational or the actual permitting contexts, or the specifics of urban planning activities as a specific area of legal regulation. In view of the above, it is proved that it is desirable to intensify monitoring of the need to apply permissive regulation in specific cases in order to further address the issue of deregulation.

Key words: *systematization, legal relations, permitting activity urban planning, public administration.*

Вступ. Аналіз ефективності правового регулювання сфери містобудування за допомогою дозволів дає підстави стверджувати про його кризу. Показниками цього насамперед є не виправдані затримки із видачею дозвільних документів [1; 23], що є досить поширеним явищем. Кабінет Міністрів України навіть піднімав питання про ліквідацію Державної архітектурно-будівельної інспекції у зв'язку зі значним рівнем корупції у її діяльності, зокрема щодо видачі дозволів [4]. Вказувалося про невідповідність засобів правового регулювання її об'єкту щодо правовідносин у сфері дозвільної діяльності [5, с. 53].

О.В. Джафарова, визначаючи особливості дозвільного регулювання, вказує на доцільність його застосування у тих випадках, коли певна діяльність, яка є об'єктом регулювання за допомогою дозволів, становить значну небезпеку для реалізації суб'єктивних прав, свобод, законних інтересів інших [6, с. 14]. Не оскаржуючи вказане твердження, зауважимо, що вчена не пояснює окремі, істотні з точки зору цього дослідження підстави застосування дозвільного регулювання, зокрема чи впливає на доцільність його застосування професійний характер діяльності, яка є об'єктом правового регулювання за допомогою дозволів.

Так, практика здійснення містобудівної діяльності показує характерність її здійснення саме на професійних засадах. Професійний же характер здійснення певної діяльності є ключовим чинником для застосування насамперед ліцензування як способу правового регулювання у відповідній сфері [7, с. 349], а не дозвільної діяльності. З урахуванням змін до містобудівного законодавства, нині необхідно говорити про сертифікацію, а не про ліцензування [8].

Таким чином, доктринальний аналіз сутності дозвільної діяльності як засобу правового регулювання свідчить про актуальність питання щодо відповідності дозвільної діяльності як способу правового регулювання у сфері містобудування як об'єкту такого регулювання. Розгляд такого питання вимагає виокремлення ознак дозвільної діяльності як засобу правового регулювання саме у взаємозв'язку зі сферою містобудування як об'єктом правового регулювання. Ефективним засобом цього є систематизація правовідносин, які виникають у зв'язку зі здійсненням дозвільної діяльності. Так, критерії такої систематизації нададуть уявлення про ключові властивості такого засобу регулювання у сфері містобудування, а відповідні види правовідносин дозволять окреслити специфіку цієї сфери дозвільної діяльності.

Систематизації правовідносин щодо дозвільної діяльності у сфері містобудування науковцями не приділялася належна увага. Найближчими сферами наукових досліджень можна вважати правовідносини щодо здійснення дозвільної діяльності загалом (О.В. Джа-

фарова, 2015 [6]), особливості дозвільної діяльності у сфері містобудування (О.В. Стукаленко, 2013 [9]; К.О. Рибак, 2018 [10]); застосування інших способів правового регулювання у сфері містобудування, зовнішньо подібних до дозвільної діяльності, зокрема адміністративних послуг (П.В. П'ятков, 2017 [11]).

Постановка завдання. Метою статті є здійснення систематизації правовідносин щодо дозвільної діяльності у сфері містобудування, висновки щодо перспектив застосування такого способу правового регулювання, формулювання пропозицій щодо вдосконалення чинного адміністративного законодавства.

Результати дослідження. Нині у контексті неklasичної парадигми правопізнання та праворозуміння можна стверджувати про зміну ролі систематизації як способу наукового пізнання від способу виявлення ключових властивостей певної системи, що пізнається та протиставляється суб'єкту пізнання [систематизація], до способу упорядкування даних, наявних у свідомості суб'єкта пізнання [12, с. 194–195; 13, с. 461].

Це узгоджується із положеннями, які наводить М.С. Каган стосовно взаємодії та взаємовпливу систем, а саме що системи, які знаходяться в межах іншої, вищої за порядком системи, взаємодіють і взаємно змінюють одна одну [14, с. 12–14] та свідчить про неминучу взаємодію та взаємовплив усіх систем між собою у сучасному житті. Не є виключенням і конкретна сфера суспільного життя – сфера здійснення дозвільної діяльності щодо містобудування.

Грунтуючись на актуальних наукових досягненнях стосовно сутності та організації здійснення дозвільної діяльності, зокрема положеннях О.В. Джафарової, можна стверджувати про існування загалом сформованої дозвільної системи у діяльності суб'єктів публічного адміністрування. О.В. Джафарова характеризує сутність, правову природу, особливості, основні риси дозвільної діяльності, які здійснюється суб'єктами публічного адміністрування [6, с. 11]. Враховуючи наукові положення, які наводить М.С. Каган стосовно сутності та ознак поняття «система» [14, с. 12–14], дозвільна діяльність, що виражається у правовідносинах суб'єкта надання дозвільних документів та суб'єкта їх отримання, може розглядатися як окрема, самостійна, відособлена система.

У теорії державного управління виділяють два види правовідносин, які виникають у зв'язку із будь-якою сферою діяльності суб'єктів публічної влади: відносини зовнішньої взаємодії та відносини внутрішньої взаємодії. Перші виникають між суб'єктом здійснення певної діяльності (наприклад, суб'єктом видачі дозвільних документів) та суб'єктами, які здійснюють технологічне, інформаційне, організаційне забезпечення (вищі органи влади, міждержавні та наддержавні структури та організації) та стосуються відповідного забезпечення діяльності суб'єкта видачі дозвільних документів. Другі стосуються внутрішньої організації здійснення відповідної діяльності (взаємодія між суб'єктами публічної влади та взаємодія всередині цих суб'єктів) [15, с. 223–224].

Специфіка застосування способів правового регулювання у конкретних сферах суспільної діяльності безпосередньо залежить від їхньої специфіки. П.В. П'ятков, визначаючи специфічні риси містобудування як сфери надання адміністративних послуг, вказує на його цілеспрямований характер; особливу мету – створення належного життєвого середовища; спеціальні суб'єкти і об'єкти здійснення та інші. Вказані специфічні риси зумовлюють особливі вимоги як до організації надання адміністративних послуг, так і до засобів забезпечення законності їх надання [11, с. 9].

У контексті здійснення дозвільної діяльності інтерес для подальших наукових досліджень викликає специфіка суб'єктів здійснення містобудівної діяльності, зокрема здійснення такої діяльності здебільшого на професійній основі. Це зменшує вагу контрольної функції дозвільної діяльності, оскільки відповідні суб'єкти мають професійні компетентності у сфері містобудування, що зменшує відповідні ризики у їхній діяльності. Тому система правовідносин, які виникають у зв'язку зі здійсненням містобудівної діяльності, дуже впливає на систему правовідносин, які виникають щодо здійснення дозвільної діяльності у цій сфері. У зв'язку з цим систематизація відносин, які виникають стосовно здійснення дозвільної діяльності у сфері містобудування, не може не враховувати відносин, що виникають

у сфері містобудування та які є об'єктом правового регулювання шляхом здійснення дозвільної діяльності.

Отже, проведений аналіз наукових напрацювань дає змогу систематизувати відносини, які виникають щодо здійснення дозвільної діяльності у сфері містобудування за критерієм їх об'єкта у широкому сенсі. Доцільно виділяти відносини щодо забезпечення вказаної діяльності; внутрішньо-організаційні відносини (всередині суб'єкта надання дозвільних документів і між такими суб'єктами); відносини, які виникають безпосередньо щодо здійснення дозвільної діяльності та між суб'єктом надання дозвільних документів і заявником – суб'єктом містобудування; відносини, які виникають у сфері здійснення містобудівної діяльності та опосередковано впливають на організацію здійснення дозвільної діяльності.

Серед наведених груп правовідносин до сфери перспективних подальших досліджень дозвільної діяльності не повинні входити внутрішньо-організаційні відносини, оскільки вони стосуються внутрішньої діяльності суб'єкта публічної влади, принципово інших інститутів адміністративного права, зокрема таких як публічна служба. Тому інтерес для подальшого дослідження викликають три інші групи виділених правовідносин. Правозастосовне значення наведеної систематизації полягає у тому, що кожна з виділених груп зазначених відносин має свою істотну специфіку, яка має враховуватися при подальшому науковому опрацюванні та реформуванні дозвільної діяльності у сфері містобудування.

У сучасній правовій науці поширення отримав підхід, за якого виділяється широке та вузьке розуміння певного поняття. При цьому широкий сенс охоплює найзагальніші ознаки досліджуваного явища, які притаманні родовому явищу, а вузький дозволяє точно виокремити сутність, основні ознаки саме досліджуваного явища [16, с. 354; 17]. Цей підхід є корисним з огляду на виокремлення загальної категорії «відносини у сфері дозвільної діяльності» та конкретизованого її змісту – правовідносини, які виникають між суб'єктом видачі дозвільних документів і суб'єктом їх отримання та спрямовуються на вирішення питання щодо видачі дозволу у конкретному випадку.

Отже, проведена систематизація дає підстави для виділення поняття «правовідносини щодо дозвільної діяльності у сфері містобудування» у широкому та вузькому сенсах. У широкому сенсі ним варто охоплювати весь масив правовідносин, які виникають у зв'язку із здійсненням такої діяльності або мають щодо неї істотне значення: організаційні, власне відносини щодо видачі дозвільних документів, відносини у сфері містобудування. У вузькому сенсі зазначеним поняттям охоплюються відносини щодо вирішення питання про видачу документів дозвільного характеру, які виникають між суб'єктом видачі та суб'єктом отримання.

Окреслений комплексний погляд щодо дозвільної діяльності у вказаній сфері дозволяє виокремити деякі проблеми актуальної системи здійснення дозвільної діяльності у сфері містобудування. За своєю сутністю дозвіл, на відміну від ліцензії, може бути охарактеризований як ситуативний інструмент правового регулювання. На відміну від дозволу, який видається здебільшого разово у прив'язці до конкретного випадку, для ліцензії характерна пролонгована дія без прив'язки до конкретних випадків.

Нині доступні дві великі бази даних щодо дозвільних документів у сфері містобудування: реєстр дозвільних документів Державної архітектурно-будівельної інспекції (далі – ДАБІ) [18] та Реєстр будівельної діяльності [19]. Не заперечуючи проти поступового реформування першого реєстру у другий [4], зауважимо, що основним принципом побудови як першого, так і другого реєстру є прив'язка до конкретних випадків здійснення містобудівної діяльності, у зв'язку з якими їй видавалися дозволи, яких є досить значна кількість.

Так, у реєстрі дозвільних документів ДАБІ лише за січень 2020 року міститься 130 записів. Це істотно ускладнює узагальнення інформації про містобудівну діяльність як об'єкт правового регулювання та можливості для вдосконалення правового регулювання у цій сфері. Таким чином, організаційний потенціал дозвільного регулювання містобудування не може вважатися прийнятним і таким, що створює підґрунтя для побудови ефективної організації правового регулювання у цій сфері, в тому числі й дозвільного.

Ще одним видом правовідносин відповідно до наведеного вище підходу є правовідносини, які складаються між суб'єктом видачі дозвільних документів і суб'єктом їх отримання. У цьому контексті не можна не враховувати висловлювану в юридичній літературі позицію стосовно приватного характеру інтересів отримувача адміністративної послуги, яка підлягає забезпеченню з огляду на визначення України як соціальної та правової держави [20, с. 12]. Це справедливо й щодо дозвільної діяльності, в тому числі й щодо містобудування.

Особливістю вказаної сфери суспільних відносин є здійснення відповідної діяльності здебільшого як господарської. Дозвільна ж система несе у собі значну кількість ризиків, зумовлених її сутністю: необхідністю витрат різної кількості часу на видачу дозвільних документів у різних випадках, людський фактор при вирішенні питання щодо видачі конкретного дозволу та інші. Вказане не становить істотних проблем у випадку одноразового здійснення відповідної діяльності. Але у разі її здійснення на професійній основі це суттєво збільшує ризики для суб'єктів містобудування. Таким чином, надмірне застосування дозволів у цій сфері не відповідатиме сутності сфери правового регулювання.

Порівнюючи такі засоби правового регулювання у сфері містобудівної діяльності як видача дозволів і ліцензування, необхідно враховувати, що усталеним є розуміння ліцензії як одного з видів дозвільних документів [21, с. 448]. Втім відмінність від, наприклад, дозволу на виконання будівельних робіт (п. 27 Постанови Кабінету Міністрів України «Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт» від 13.04.2011 № 466 (далі – Постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 № 466) [22]) від ліцензії на провадження господарської діяльності з будівництва об'єктів, які за класом наслідків (відповідальності) належать до об'єктів із середніми та значними наслідками (п. 9 ч. 1 ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 № 222-VIII [23]) насамперед вбачається в об'єкті дозвільної діяльності.

У першому випадку метою цієї діяльності насамперед є обізнаність органу влади про готовність суб'єкта отримання дозволу до започаткування будівництва у конкретному випадку. У другому – йдеться про перевірку компетентності та здатності ліцензіата до провадження відповідної діяльності у широкому сенсі. Така позиція співпадає з поширеними теоретичними напрацюваннями [7, с. 349; 21, с. 225, 448]. Як зазначає Ю. Брикайло, нині варто говорити про процедури сертифікації відповідального виконавця робіт [8]. На підставі проведеного аналізу можна сказати про неповну відповідність видачі дозволів як способу правового регулювання специфіці містобудівної діяльності як такої, яка здебільшого здійснюється на професійній основі. У такому контексті бажаним є її врегулювання шляхом подальшого розвитку сертифікації суб'єктів містобудування, а не видачі дозволів.

Отже, врахування широкого змісту категорії «правовідносини щодо здійснення дозвільної діяльності у сфері містобудування» дозволяє вказати, що надмірне застосування дозвільної діяльності у цій сфері як способу правового регулювання не відповідає ані організаційному, ані власне дозвільному контекстам, ані специфіці містобудівної діяльності як специфічній сфері правового регулювання. З огляду на викладене бажаною є активізація моніторингу необхідності застосування дозвільного регулювання у конкретних випадках з метою подальшого вирішення питання щодо дерегуляції.

В умовах активного реформування правового регулювання здійснення містобудівної діяльності, що торкається й дозвільної діяльності як способу такого регулювання, актуальною стає проблематика узгодженості правових норм. Недостатність такої узгодженості може призводити до ускладнень у їх реалізації, невинуватих затримок у видачі дозвільних документів. Так, 01.12.2019 набрав чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг у сфері будівництва та створення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва» від 17.10.2019 № 199-IX [24], яким внесено істотні зміни до правового регулювання організаційних відносин щодо здійснення дозвільної діяльності у сфері містобудування. Зокрема, зміни спрямовані на забезпечення розвитку електронних засобів реалізації правового регулювання, в тому числі й здійснення дозвільної діяльності.

Закон України «Про регулювання містобудівної діяльності» від 17.02.2011 № 3038-VI [25] доповнено ст. 22-2, норми якої визначають правовий статус Реєстру будівельної діяльності як компоненту електронної системи, який забезпечує роботу з певною інформацією у сфері містобудування: облік, захист, обробку накопичення, збирання, створення (ч. 1 ст. 22-2). Зазначеною статтею передбачається виключно електронна форма взаємодії суб'єктів публічної влади щодо погодження документів, в тому числі й документів дозвільного характеру (абз. 23 ч. 2 ст. 22-2 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності»).

Позитивно оцінюючи прагнення законодавця до забезпечення спрощеної електронної форми документообігу, вважаємо, що з огляду на сучасні законодавчі та інші реалії діяльності суб'єктів публічної влади доцільним є збереження можливості й взаємодії у традиційній паперовій формі у випадку ускладнень застосування електронної форми. Отже, з метою забезпечення можливості взаємодії між суб'єктами публічної влади щодо здійснення дозвільної діяльності у сфері містобудування не тільки в електронній, але й у традиційній паперовій формі вважаємо за доцільне внести зміни до абз. 23 ч. 2 ст. 22-2 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності», виклавши її у новій редакції: «Якщо документи та дії потребують погодження з відповідними посадовими особами та/або юридичними особами, таке погодження здійснюється в електронній формі за допомогою електронної системи. У разі технічної неможливості реалізації погодження в електронній формі воно може здійснюватися у паперовій формі».

Висновки. Отже, поняття «правовідносини щодо дозвільної діяльності у сфері містобудування» необхідно виділяти у широкому та вузькому сенсах. У широкому сенсі ним охоплюється весь масив правовідносин, які виникають у зв'язку зі здійсненням такої діяльності або мають щодо неї істотне значення: організаційні, власне відносини щодо видачі дозвільних документів, відносини у сфері містобудування. У вузькому сенсі зазначеним поняттям охоплюються відносини щодо вирішення питання про видачу документів дозвільного характеру, які виникають між суб'єктом видачі дозволу та суб'єктом його отримання. Правозастосовне значення наведеної систематизації полягає у тому, що кожна із виділених груп зазначених відносин має свою істотну специфіку, яка має враховуватися при подальшому науковому опрацюванні та реформуванні дозвільної діяльності у сфері містобудування.

Надмірне застосування дозвільної діяльності у сфері містобудування як засобу правового регулювання не відповідає ані організаційному, ані власне дозвільному контекстам, ані специфіці містобудівної діяльності як специфічній сфері правового регулювання. З огляду на викладене бажаною є активізація моніторингу необхідності застосування дозвільного регулювання у конкретних випадках з метою подальшого вирішення питання щодо дерегуляції.

Список використаних джерел:

1. Консультації. *Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України* : веб-сайт. URL: <https://me.gov.ua/InfoRez/Print?id=b53740a3-440e-4552-94aa-7217afec7a7b&tagId=7758c77b-e410-44ea-a07d-37f1799e11e5&tag=ZapitiKoristuvachiv&lang=uk-UA> (дата звернення: 20.10.2020).
2. ДАБІ надала дозвіл на початок будівництва мостів-довгобудів у Запоріжжі – Укравтодор. *Економічна правда* : веб-сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2020/04/10/659249/> (дата звернення: 20.10.2020).
3. Брикайло Ю. Мораторій на видачу дозволів ДАБІ на будівництво з 31.03.2020? *DREAMDIM* : веб-сайт. URL: <https://dreamdim.ua/ru/moratorij-na-vydachu-dozvoliv-dabi/> (дата звернення: 18.10.2020).
4. Уряд назвав строки завершення реформи ДАБІ. *UA. NEWS* : веб-сайт. URL: <https://ua.news.ua/pravytelstvo-nazvalo-sroky-zavershenyua-reformy-gasy/> (дата звернення: 15.10.2020).
5. Дозвільна система / Концепція публічного управління у сфері містобудівної діяльності. *Збірник аналітичних матеріалів*. Київ, 2019. 369 с. URL: <http://www.vin.gov.ua/images/doc/vin/dep-dmba/news/Conc.pdf> (дата звернення: 20.10.2020).

6. Джафарова О.В. Дозвільна діяльність органів публічної адміністрації в Україні: адміністративно-правові засади : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2015. 39 с.
7. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
8. Скасовано порядки ліцензування у сфері архітектури та будівництва—зміни з 18.03.2020. *DREAMDIM* : веб-сайт. URL: <https://dreamdim.ua/uk/skasovano-poryadky-litsenzuvannya-u-sferi-arhitektury-ta-budivnytstva-zminy-z-18-03-2020/> (дата звернення: 18.10.2020).
9. Стукаленко О.В. Адміністративно-правове забезпечення будівельної галузі : монографія. К. : Центр учбової літератури, 2017. 376 с.
10. Рибак К.О. Містобудівна діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання : дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2018. 275 с.
11. П'ятков П.В. Забезпечення законності надання адміністративних послуг у галузі містобудування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.07. Нац. авіац. ун-т. Київ, 2017. 20 с.
12. Данильян О.Г., Дзьобань О.П. Організація та методологія наукових досліджень : навч. посіб. Харків : Право, 2017. 448 с.
13. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. X. : Право, 2017. Т. 2: *Філософія права* / редкол.: С.І. Максимов (голова) та ін. 1128 с.
14. Каган М.С. Избранные труды в VII томах. Том I. Проблемы методологии. Санкт-Петербург : ИД «Петрополис», 2006. 356 с.
15. Державне управління: підручник: у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; ред. кол.: Ю.В. Ковбасюк (голова), К.О. Ващенко, Ю.П. Сурмін та ін. К.; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.
16. Философский энциклопедический словарь. М. : ИНФРА-М, 2003. 576 с.
17. Поняття. *Вікіпедія: вільна енциклопедія* : веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BE%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%82%D1%8F> (дата звернення: 15.10.2020).
18. *Державна архітектурно-будівельна інспекція України* : веб-сайт. URL: <https://dabi.gov.ua/declare/list.php> (дата звернення: 18.10.2020).
19. Реєстр будівельної діяльності. *Портал Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва* : веб-сайт. URL: <https://e-construction.gov.ua/reestri> (дата звернення: 15.10.2020).
20. Адміністративні послуги: стан і перспективи реформування. Збірник матеріалів / Тимошук В.П., Добрянська Н.Л., Курінний О.В., Школьнік Є.О. та ін.; за ред. Тимошука В.П., Курінного О.В. Київ, 2015. 428 с.
21. Великий юридичний енциклопедичний словник / за ред. Ю.С. Шемшученка. К. : Юридична думка, 2012. 1020 с.
22. Деякі питання виконання підготовчих і будівельних робіт : постанова Кабінету Міністрів України від 13.04.2011 № 466. *Офіційний вісник України*. 2011. № 34 (16.05.2011). Ст. 1404.
23. Про ліцензування видів господарської діяльності : Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. Офіційне видання від 05.06.2015. № 23. Ст. 158.
24. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення порядку надання адміністративних послуг у сфері будівництва та створення Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва : Закон України від 17.10.2019 № 199-IX. *Офіційний вісник України*. Офіційне видання від 29.11.2019. № 92, с. 7, ст. 3030, код акту 96761/2019.
25. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 № 3038-VI. *Офіційний вісник України*. Офіційне видання від 18.03.2011. № 18, с. 131, ст. 735, код акту 55190/2011.

